

Briller til mennesker med udviklingshæmning

Redigeret af
Annegrethe Nielsen, Mette Warburg og Bendt Nygaard Jensen

Indholdsfortegnelse

Indledning

Brilleproblemer

Af øjenlæge Mette Warburg 1

I brug eller kasseret?

Af Gill Levy, RNIB 5

At bruge briller

Af dr. J.M. Woodhouse, Cardiff specialklinik for synsundersøgelser 9

At se med friske øjne

Af Laura Berryman – som fik sine første rigtige briller i en alder af 48 år .. 12

Hvad betyder det, når øjenlægen og optikeren siger ...?

Af dr. J.M. Woodhouse, Cardiff specialklinik for synsundersøgelser 14

Eksempler på undervisningsforløb

Af Gill Levy, RNIB 17

Metode til brilletilvænning

Af Birgit Mogensen 20

Hvad gør jeg, når jeg bliver svagsynet?

Af Peter Lebech, Synscentralen i Vordingborg 22

Briller til udviklingshæmmede. Redigeret af Annegrethe Nielsen, Mette Warburg (1. udgave) og Bendt Nygaard Jensen (2. udgave).

Udgivet af Videncenter for Synshandicap, Rymarksvej 1, 2900 Hellerup
Tlf. 39 46 01 01 • visinfo@visinfo.dk • www.visinfo.dk

ISBN: 978-87-91637-54-4

2. reviderede udgave: november 2008. (1. udgave 1999)

Indledning

Denne samling artikler udgives i håbet om, at især pædagogisk personale og pårørende til voksne med udviklingshæmning kan have gavn af at læse om problemer, løsninger og erfaringer, som forskellige personer har gjort sig med at motivere voksne udviklingshæmmede til at bruge deres briller. Mange kunne have fornøjelse af at bruge briller, men mens det for nogle ikke er noget problem, har andre svært ved at vænne sig til brillerne.

Men meget kan gøres for at hjælpe en person med udviklingshæmning til at få lyst til at bruge briller, og det er baggrunden for dette hæfte. For nogle pårørende eller pædagoger vil det være en hjælp bedre at forstå, hvordan det påvirker en person, når han eller hun får ordineret stærke briller og for første gang sætter dem på næsen som beskrevet i artiklerne "At bruge briller" og "At se med friske øjne". Andre vil måske kunne nikke genkendende til nogle af de små hverdagshistorier fra artiklerne "I brug eller kasseret?" og "Eksempler på undervisningsforløb".

Ideen til at udgive en artikelsamling har vi fra det engelske Royal National Institute of the Blind (RNIB) og deres særlige informationservice for synshandicappede med udviklingshæmning. Vi har oversat og bearbejdet nogle af artiklerne fra deres hæfte "Glasses for adults with severe learning difficulties", og den danske øjenlæge Mette Warburg har beskrevet *sine* erfaringer i artiklen "Brilleproblemer". Peter Lebech, som er leder af Synscentralen i Vordingborg gennemgår reglerne for synshjælpedidler, herunder optik, i lovgivningen.

Brilleproblemer

Af øjenlæge, dr. med. Mette Warburg

I denne artikel skriver jeg om at gå med briller. Selv om mangel på briller er den hyppigste årsag til nedsat syn, skal man tænke på, at synet også kan være nedsat på grund af øjensygdomme (fx grå stær) og på grund af sygdomme i synsnerven eller hjernen. Synsnedsættelse er så almindeligt blandt mennesker med udviklingshæmning, at omkring halvdelen af alle de voksne ser dårligt enten på afstand eller på nært hold. Blandt disse mennesker vil halvdelen have brug for briller. De fleste vil mene, at dårligt syn er en stor ulempe, både fordi det er svært at forstå en verden, man kun ser uklart, og fordi omgivelserne ikke altid opdager synsnedsættelsen og derfor mener, at den synshandicappede simpelthen er meget ringe forstandsmæssigt udrustet.

De, der har brug for briller, kan i reglen bruge dem

Rigtig mange af de voksne, der har nedsat syn, kan få bedre syn med briller. Og der *kan* være problemer forbundet med at lære udviklingshæmmede voksne – og andre voksne – at bruge briller. Man skal blot huske, at *langt de fleste udviklingshæmmede voksne let lærer at bruge deres briller* – det er de vanskelige tilfælde, man husker. Det almindelige er, at personen får en brillerecept hos en øjenlæge og går ned til optikeren, som kontrollerer recepten, hvorefter personen finder sig et par kønne briller. De bliver fremstillet efter hans eller hendes ansigtsmål, udleveres, sættes på næsen og bruges uden videre.

Man kan selvfølgelig ikke forvente, at personer, der ikke har behov for briller, skal være glade for at bruge dem. For eksempel er der personer, hvis dag består i at gå rundt på dagcentret og småsnakke uden egentlig at foretage sig noget. Det er ikke sandsynligt, at disse mennesker vil have behov for arbejdsbriller (nærbriller).

Afstandsbriller er til gengæld mere nødvendige selv blandt personer, der sidder i kørestol eller ikke færdes alene på gaden. Ser man ikke, hvad der sker rundt om én, bliver man ustandselig overrasket og derfor ængstelig. Hvornår kommer der nogen, man kender? Hvornår kommer der en bold i hovedet på én? Hvordan kan man se, hvad der sker ude i køkkenet? Og hvem er det, der går ude i haven? Hvor tæt er bussen egentlig på, og har den det rigtige nummer? Man skal altså gøre særligt meget ud af tilvænning til afstandsbriller.

Hvis en person er moderat eller stærkt nærsynet, kan han eller hun næsten ikke se skarpt på afstand uden briller, og hvis brillerne går i stykker, kan det tage

mange dage at få dem repareret. Den tilvænningsperiode, der kommer, dels når brillerne bliver væk, og dels når de kommer igen, kan være meget ubehagelig. Derfor skal nærsynede altid have to par briller, så det ene par altid er i orden.

Kontaktlinser

Nogle mennesker vil simpelthen ikke have noget på hovedet, hverken hue eller ørevarmere – eller briller. Mange vil måske spørge: Hvis det er svært at bruge briller, hvorfor så ikke bruge kontaktlinser? Der er flere grunde. I virkeligheden er det et overgreb at forlange at en person *skal* have korrigeret synet. Han eller hun kan jo ikke selv tage kontaktlinserne ud. Spørgsmålet er, om pædagogerne kan? Kontaktlinser skal ud med faste mellemrum og renses eller udskiftes, ellers lider øjnene. Pædagogerne skal altså både tage linserne ud og sætte dem ind igen, og hvis personen gør modstand, kan det blive umuligt. Det kan være svært at se, om kontaktlinserne sidder rigtigt på øjnene, eller om de er gledet op under øjenlågene, eller måske ligefrem er faldet ud. Hygiejnen skal være i top både hos den, der bruger kontaktlinser, og hos den, der sætter dem ind. Hvis kontaktlinsebrugeren er forkølet, kan linserne og hornhinden blive inficeret. Der er altså så mange problemer knyttet til kontaktlinsebrug, at det må reserveres til personer, der er meget renlige, og helst til dem, der bor hjemme (hos pårørende), og altid får linserne sat i af den samme person.

Information

Det sker undertiden, at briller bliver væk i forbindelse med en flytning, eller at brillerne er i skuffen, og ingen ved, at de findes. *Det er vigtigt, at alle ved, at personen har briller.* Det kan være vanskeligt at huske, medmindre de briller, der skrives ud, dvs. ordineres af lægen, bruges hver dag og hele dagen.

Dobbeltfokusglas (dobbeltslebne brilleglas)

Som bekendt bliver vi alle afhængige af briller med alderen. Den nærsynede bruger sine briller til tv og computer, og når han går tur, men tager dem af, når han ser på billeder eller strikker eller maler. Den ældre person, der ser godt på afstand (den emmetrope), skal have briller til nærarbejde, og den langsynede skal have briller til både tv og nærarbejde. Det kan være umuligt at huske, hvem der bruger briller hvornår, og vi er derfor flere øjenlæger, der altid udskriver dobbeltfokusbriller til udviklingshæmmede over 50 år. Så ved pædagogerne, at personen altid skal have briller på. Det gør ikke noget, hvis der ikke er styrke i nærbrillen hos den nærsynede eller i afstandsdelen hos den emmetrope.

I langt de fleste tilfælde kan dobbeltfokusbriller bruges lige med det samme. Kun hvis de efter en længere indkøringsperiode ikke kan bruges, kan man gå over til to par briller, et par til afstand og et andet til nærarbejde.

Navn på!

Blandt de mange almindelige årsager til at en person med udviklingshæmning afviser at bruge briller, er, at de let forbyttes. Man kan ridse brilleejerens forbogstaver ind i brillestængerne, og hvis den enkelte har to par briller, kan man også skrive: NB (nærbriller) eller AB (afstandsbriller) på stellet.

Udmåling af briller

Også almindelige mennesker har vanskeligt ved pludseligt at få meget stærke briller, og derfor plejer man at øge brillestyrken lidt efter lidt. Det er vanskeligere at vænne sig til stærke nærsynhedsbriller (minusbriller) end til stærke langsynhedsbriller (plusbriller), fordi den korrekte minusbrille giver et mindre billede af omverdenen, end man er vant til uden briller. Samtidig bliver billedet meget skarpt. Det skulle man tro var behageligt, men det er ikke altid tilfældet. Langsynede slipper derimod for den anstrengende akkommodation, dvs. at de slipper for hele tiden at stramme de små indvendige øjenmuskler for at få et skarpt billede. Hovedpinen forsvinder, og det korrigerede billede bliver desuden større. Langsynede har ikke større vanskeligheder ved at bruge den rigtige styrke i deres glas

Bygningsfejl i øjnene lyder uhyggeligt men betyder blot, at krumningen i hornhinden er særlig udtalt, og derfor kan øjnene ikke indstilles skarpt. Personen har vænnet sig til den uklarhed, der optræder, og når den ophæves af briller, vil han eller hun samtidig fornemme en drejning eller skævhed af omverdenen, som er irriterende i de første dage.

Korrektion af bygningsfejl giver i de første dage, måske uger, indtryk af, at omverdenen er skævvreden, men som sagt varer det ikke længe, før det hele ser normalt ud igen med de nye briller. Hvis brillerne går i stykker, og personen går uden briller i flere uger, bliver verden "skæv" igen, både når brillerne mangler, og når de igen er reparerede, eller der er købt nye.

Når nærsynede første gang skal have briller, afhænger tilpasningen naturligvis af den styrke, der er nødvendig. Mindre styrker – fx minus 2 til minus 4 – kan børn og voksne acceptere med det samme, men meget stærke minusglas kræver tilvænnning i flere omgange – hvor mange afhænger af styrken. Hvis jeg fx har en voksen patient, der aldrig har haft minusbriller, og som rent faktisk trænger til minus 10 (og det har jeg været ude for flere gange), ville jeg begynde med at give minus 5 og bede personen om at gå med de glas hele tiden og komme igen om 4-5 måneder. På det tidspunkt vil jeg vide, hvordan han eller hun oplever brillerne, og går det som ventet, vil jeg give stærkere glas med en styrke, der afhænger af alderen og personens arbejde eller fritidsinteresse.

Det er ikke altid, jeg korrigerer for bygningsfejl. Hvis synsstyrken er normal, vil jeg være tilbageholdende med at korrigere mindre grader, og hvis synsstyrken er nedsat, vil jeg ikke altid give fuld korrektion for bygningsfejl, men korrigere delvis og derpå, efter at personen har brugt brillerne i et års tid, undersøge synsstyrken. Afhængigt af den og personens hele situation vil jeg herefter vurdere, hvordan brillerne skal være.

Et særligt problem hos udviklingshæmmede er, at udmålingen af briller kun sjældent kan ske under vejledning af personen selv. Almindelige mennesker spørges altid, om det ene glas er bedre eller dårligere end det forrige, men den metode kan ikke bruges til ret mange mennesker med udviklingshæmning. Derfor risikerer man af og til, at brillerne er forkerte og først bliver helt rigtige, efter at et eller flere par briller er anskaffet.

Briller er ikke nok

Der er relativt flere stærkt langsynede og stærkt nærsynede personer blandt udviklingshæmmede end i den almindelige voksne befolkning, og alle, der har ansvar for disse mennesker, må bidrage til, at hver enkelt får undersøgt sit behov. Men selv om brillerne passer og bliver brugt, som de skal, vil synet ikke blive normalt hos alle. Briller hjælper kun de personer, der er langsynede, nærsynede, gammelsynede eller har bygningsfejl. Hvis andre af øjets elementer for eksempel hornhinden, linsen, nethinden eller synsnerven fejler noget, kan briller ikke gøre synet normalt – men eventuelt kan briller *forbedre* synet. Behandling af øjensygdomme foregår både hos praktiserende øjenlæger og på hospitalernes øjenafdelinger.

I betragtning af, at nedsat syn er så almindeligt blandt mennesker med udviklingshæmning, er det meget vigtigt, at alle bliver undersøgt, og at de får briller, eller der iværksættes anden behandling. Voksne skal under alle omstændigheder synsprøves, når de bliver 45 år, og derefter i overensstemmelse med, hvad øjenundersøgelsen viser. Udviklingshæmmede børn skal til øjenlæge, når deres handicap opdages, og derefter når de kommer i vuggestue, børnehave og skole.

I brug eller kasseret?

Om de praktiske problemer med at få mennesker med udviklingshæmning til at bruge briller.

Af Gill Levy, RNIB¹

Jeg er klar over at det mange steder er svært at få foretaget en øjenlægeundersøgelse af en udviklingshæmmet person. Det er grunden til at vi tidligere har udgivet en pjece om dette emne². Men én ting er at få den udviklingshæmmedes syn undersøgt – en ganske anden er at få vedkommende til at bruge sine briller.

Der er mange grunde til, at mennesker, som har fået ordineret briller, er utilbøjelige til at bruge dem. Selv om der kan være "tekniske" problemer, som gør at udviklingshæmmede voksne afviser at bruge briller, er der nogle grundlæggende ting, som det pædagogiske personale kan gøre. De ting, der bliver nævnt nedenfor, kan synes meget banale, men det er ikke altid, at det banale er så velkendt og udbredt, som man skulle tro.

Dette er nogle af de kommentarer og observationer, som vi har hørt om emnet gennem årene:

- Nogle udviklingshæmmede bruger gladelig deres briller, hvis der bare er nogen, der ved, at de har dem! Vi hører mange historier om briller, der ligger i skabe og skuffer og aldrig bliver anbragt på næsen. Måske dukker brillerne op en dag, men på det tidspunkt skal den udviklingshæmmede nok alligevel have nye briller – og ikke dem, der blev ordineret for flere år siden.
- Nogle udviklingshæmmede vil være mere tilbøjelige til at bruge deres briller, hvis de selv har valgt dem, og hvis der bliver gjort noget ud af at vise dem, at andre mennesker, fx familie og venner, også bruger briller.
- På ét dagcenter brugte næsten alle brugerne deres briller – de blev opfordret til at gå rundt med deres nye briller på i dagcentret, og de andre brugere blev opfordret til at beundre brillerne.

¹ Gill Levy var, da denne tekst blev skrevet og udgivet, informationsmedarbejder i det britiske blindeinstitut RNIB's informationstjeneste for multihandicap.

² Gill Levy refererer til "How to get the best out of sight testing of adults with learning disabilities and/or no obvious means of communication". På dansk har Videncenter for Synshandicap udgivet "Vær opmærksom på synsproblemer hos udviklingshæmmede og andre med kommunikationshandicap", der er en dansk bearbejdning af Gill Levys hæfte.

- For at bruge sine briller må man være motiveret for det. Nogle udviklingshæmmede befinder sig i omgivelser, hvor der ikke er noget spændende at se på – så de gider ikke prøve! Især hvis det er hårdt arbejde at se, er det vigtigt, at det er ulejligheden værd. En mand fandt ud af, at han kunne skelne mellem forskellige slags småkager på et fad, når han havde briller på – han nægter nu at gå nogen steder uden at have dem på.
- Det er mere sandsynligt, at personen vil bruge sine briller, hvis de bliver holdt rene, og man kan se igennem glasset. Det er et punkt, der ofte bliver overset, når man prøver at motivere lysten til at bruge synet. Man kan ikke forvente, at nogen kan have fornøjelse af at bære briller, der er så snavsede, at de umuligt kan forbedre nogens syn. En dame, jeg mødte, fik både spejlæg på ristet brød og spejlæg på briller til morgenmad.
- Nogle briller passer simpelthen ikke til den, som skal bruge dem. De glider ned af næsen eller bliver kun siddende, hvis de er stoppet helt ind i øjenhulerne. For mennesker med små eller specielt formede næser er det sværere at finde briller, der sidder rigtig godt.
- Hvis man har meget følsomme ører, kan det være meget ubehageligt at bære briller – især hvis man har tendens til at få sår, udslæt eller bylder bag ørerne. Det er også vigtigt at være opmærksom på, at brillestængerne ikke skærer ind i siden af hovedet.
- Personer, der har ufrivillige bevægelser eller let støder ind i ting, kan have brug for briller med sidestænger, der går rundt om ørerne (ridestænger), for at sikre, at brillerne ikke falder af.
- Det er vigtigt at være opmærksom på, at de fleste udviklingshæmmede over 40 år ligesom alle andre får brug for briller, og at det at få briller er en naturlig ting, når man bliver ældre.
- Når man er over 40 år, er det også helt normalt at have brug for to par briller: nærbriller og afstandsbriller. Senere har nogle også brug for et par briller "midt imellem" til at se det, der ikke er helt tæt på, som fx maden på tallerkenen.
- Plastiklinser kan ikke gå i stykker, men bliver til gengæld nemt ridsede. Hvis man lægger brillerne på glassene, bliver de nemt ødelagt. Hvis man vil undgå unødvendige ridser på både glas- og plastiklinser, er det vigtigt, at man lægger brillerne – uanset om de er sammenfoldede eller ej – så de hviler på stængerne, ikke på linseglasset.

- Hærdet glas, der ikke kan gå i stykker, kan være en god ide for udviklingshæmmede, der ellers ville ødelægge deres briller. Nogle linseglas kan "hærdes". Få mere at vide om det hos optikeren.
- Til sportsaktiviteter er det ofte bedst at undgå glaslinser og for en sikkerheds skyld bruge linser af slagfast plastik eller polycarbonat, der ikke kan gå i stykker. Det er let at skaffe "sportsbånd" til at holde brillerne fast under voldsomme aktiviteter.
- Det personale, der omgiver den udviklingshæmmede, kan tro, at det at bære briller kan hjælpe den udviklingshæmmede i alle situationer. Sådan er det ikke! Nogle briller er beregnet til nærarbejde, andre til at se på afstand. Det kan altid betale sig at få øjenlægen eller optikeren til at skrive ned, i hvilke situationer et givet par briller kan hjælpe den enkelte til at se bedre. Denne information bør være tilgængelig for alle brillebrugere.
- Briller er ikke nogen mirakelkur for synsproblemer. Nogle udviklingshæmmede kan ikke se, fordi deres hjerne ikke kan fortolke den information, den modtager fra øjnene. Andre kan ikke få fornøjelse af briller, fordi de har brug for andre typer af behandling – fx operation.
- Nogle udviklingshæmmede bærer måske briller, der er ordineret til en anden (jeg har kendskab til en person, der havde en andens forlorte tænder i munden!). For at forhindre, at nogen ved en fejltagelse bytter briller, kan man gravere/brænde ejerens initialer ind i brillestellet.
- På en institution fandt man på diskret at indgrave en "afstandskode" på indersiden af brillerne. De skrev "NB" og "AB" for at angive nærbriller og afstandsbriller, og det gjorde det lettere for alle at forstå, hvad brillerne skulle bruges til.

Det er værd at sikre sig, at øjenlægen eller optikeren forstår personens synsbehov, når der ordineres briller. For eksempel har en kørestolsbruger, som ikke bryder sig om at se fjernsyn, ikke nogen gavn af briller, som gør fjernsynsbilledet skarpt. Hvis personen er meget interesseret i mad, vil han eller hun måske acceptere et par briller, som gør det lettere at skelne maden på tallerkenen.

Ingen bryder sig om at skulle gå med ubehagelige eller meget tunge briller – og heller ikke briller, der glider frem og tilbage på næsen eller falder af! Det er værd at bruge tid på at finde det rigtige stel, som sidder godt. Find en sympatisk indstillet optiker, som er forberedt på at bruge noget tid på sagen, og som er villig til at foretage regelmæssige tilpasninger af plastikbroer ved

næseroden. Nogle optikere anbefaler, at man til udviklingshæmmede vælger broer, som kan justeres, mens andre siger, at man skal sørge for at være helt sikker på, at den del af stellet, som hviler på næsen, sidder godt. Metalstel er generelt lettere og mere justerbare end plastikstel.

Stellets udseende er lige så vigtigt, som at det sidder godt. Jo mindre stellet er, jo lettere er brillerne også!

Desværre er der meget personale, der arbejder med udviklingshæmmede, der ikke har fået brugbar information om, hvordan man skal behandle briller. Som alle andre personlige hjælpemidler skal brillerne ordineres, vælges og tilpasses med omhu. Det er også nødvendigt at lære at bruge dem, hvis man skal have ordentlig gavn af dem.

Og som andet udstyr kræver briller vedligeholdelse og sommetider reparation eller udskiftning.

Undersøgelser har vist, at de fleste hjælpemidler, som er stillet til rådighed for mennesker med funktionsnedsættelser, ikke er i brug; hjælpemidlet dækker simpelthen ikke det behov, som det var meningen, det skulle dække – ofte fordi ingen har vist den handicappede eller omsorgspersonerne, hvordan hjælpemidlet skulle bruges, eller i hvilke situationer det kunne være til hjælp. Det er vigtigt, at også udviklingshæmmede får den rigtige hjælp, og at briller ikke bare bliver endnu et hjælpemiddel, som anskaffes med store forventninger, men efterlader den udviklingshæmmede og hans eller hendes hjælpere med en følelse af frustration.

At bruge briller

Af dr. J.M. Woodhouse, Cardiff specialklinik for synsundersøgelser

Mange af de børn og voksne med udviklingshæmning, som vi ser ved den første undersøgelse på klinikken, har brug for kraftige briller på grund af nærsynethed, langsynethed eller bygningsfejl. Vi kunne nøjes med at konstatere, at de bare har brug for briller eller kontaktlinser – men tingene er aldrig helt så enkle. Briller vil ikke løse alle deres problemer.

Det er vigtigt for os alle at være opmærksomme på, at vi *ikke* giver en person med brillebehov et normalt syn ved at sætte et par briller på næsen af vedkommende. Der er flere vigtige punkter at overveje, før vi sorgløst farer hen og beslutter, "hvad der er til den udviklingshæmmedes bedste". Jeg vil ikke undervurdere den betydning, briller har for millioner af mennesker, jeg vil blot gøre opmærksom på, hvorfor vi omhyggeligt må vurdere den enkeltes behov.

En tåget verden

Hvor uklart verden end fremstår for en person med et ukorrigeret brillebehov, så er det en kendt verden – især hvis vi har at gøre med en voksen, som altid har set verden på dén måde. Hvis man pludselig giver en sådan person et klart billede (som vi vil formode er "bedre"), giver vi også vedkommende en helt anden verden. Måske kan han eller hun i begyndelsen slet ikke forstå synsindtrykkene i denne nye verden, der måske opfattes som skræmmende.

Korrektion af bygningsfejl

At få ordineret briller til korrektion af brydningsfejl stiller nye, store krav til den del af øjet, der står for fokusering og indstilling. Når man har briller på, skal de små muskler, der styrer øjets afstandsindstilling, trække sig sammen med enten større eller mindre styrke, end de skal uden briller, for at give et skarpt syn på kort afstand – fx når man læser. Når en nærsynet har briller på, skal øjnene anstrenge sig for at fokusere på kort afstand, hvor det tidligere netop var det nære, der var klart, uden at øjnene skulle anstrenge sig. Det er derfor, mange nærsynede mennesker tager deres afstandsbriller af, når de skal læse.

I modsætning hertil vil en person, som har fået korrigeret sin langsynethed med briller, opleve, at han skal anstrenge sig mindre for at fokusere på alle afstande.

Vi tolker bl.a. afstanden hen til et nært objekt ud fra den mængde energi, vores øjenmuskler skal bruge (akkommodation) for at kunne se det skarpt. Det er samtidig knyttet til den position, vi drejer vores øjne til for at se objektet

(konvergens). Det er en handling, som vi foretager helt ubevidst. Når man ændrer graden af akkommodation og konvergens ved at korrigere en bygningsfejl med briller, vil det i begyndelsen ændre personens afstandsbedømmelse, fordi det forrykker balancen mellem akkommodation og konvergens.

Forvrængninger og forstørrelser

Når man skal afgøre, om en person vil kunne få hjælp af briller, er det vigtigste spørgsmål efter min mening ikke brillernes forvrængning eller forstørrelse. De af os, som er brillebrugere, vænner os til disse forhold i løbet af en uge eller to, når vi begynder at gå med briller, eller når vi får ændret vores brillestyrke hen ad vejen. Vi kender alle den lidt underlige fornemmelse, første gang vi tager et par nye briller på.

Men netop fordi de fleste af os begynder at gå med briller, der kan korrigere for brydningsfejl, på et tidspunkt, hvor vores synsdefekt er lille, og herefter udskifter briller hen ad vejen for at holde trit med en tiltagende defekt, oplever vi ikke disse forbigående forvrængninger som overvældende.

Hvis man derimod pludselig korrigerer en stor brydningsfejl, vil forvrængningen føles modbydelig. Hele verden ændrer form, med gulve, der skråner, og døre og vægge, der krummer sig, og på grund af forstørrelsen (som får ting til at synes større) eller formindskelsen (der får ting til at synes mindre) bliver det næsten umuligt at bedømme afstande. Men hvad der næsten er værre, er, at disse forvrængninger og forstørrelser varierer, afhængigt af, hvilken del af brilleglasset man kigger igennem, så enhver hoved- eller øjenbevægelse medfører, at ens omgivelser opfører sig helt uventet, og den oplevede afstand fra en ting varierer, når den ses gennem forskellige dele af brilleglasset. Det betyder, at et ubevægeligt objekt kan se ud, som om det kommer nærmere eller forsvinder væk fra én, hvis man bevæger hovedet. Selv ens egen krop ser helt anderledes ud, for det at kigge ned ad sig selv med de nye briller giver stor forvrængning.

Vi prøver at få de optikerstuderende til at forstå dette ved at give dem kontaktlinser på, der svarer til, at de havde en stor brydningsfejl. Derefter får de briller, på, der korrigerer fejlen. Hver gang – uden undtagelser – er vores studerende enige om, at de uklare, men dog kendte og stabile omgivelser, de ser uden briller, langt er at foretrække for de skarpe, men ustabile, som de ser med brillerne på.

Undersøgelser fra 1960'erne, der så på menneskers tilpasning til forvrængning, fandt, at mennesker kun kunne tilpasse sig (eller opfatte livet som meget lettere), hvis de kunne foretage en aktiv og planlagt øje-hånd-koordineret

bevægelse med brillerne på. I ét eksperiment kunne man konstatere, at mennesker, som ikke fik mulighed for at bruge deres hænder selvstændigt, eller som blev skubbet rundt i en kørestol, aldrig vænnede sig til brillerne.

Disse undersøgelser blev udført med prismeglas og ikke stærke brilleglas, men jeg tror, at principperne i undersøgelsen gælder dette område også.

De patienter, som vi ser på vores øjenklinik for handicappede – patienter med svære fysiske funktionsnedsættelser – vil nok finde det umuligt at tilpasse sig de synsmæssige forvrængninger, som deres briller giver dem.

For at forsøge at klare nogle af disse problemer begynder vi for det meste med at give patienten en mindre korrektion. Det vil sige, at vi i første omgang korri-gerer noget af deres brydningsfejl; når patienten har vænnet sig til de første briller, forøger vi brilleglassenes styrke lidt ad gangen over flere måneder eller måske år. På denne måde prøver vi gradvist at åbne patientens visuelle verden stille og roligt, og altid i patientens eget tempo.

At se med friske øjne

Af Laura Berryman – som fik sine første rigtige briller i en alder af 48 år

Da jeg efterhånden var nødt til at holde min morgenavis i en afstand af en meter fra øjnene, var jeg klar over, at der var noget galt. Bogstavet "a" lignede et "o", og jeg var begyndt at have problemer med at læse teksten i krydsordsopgaven. I undergrundsbanen medførte det den ene konflikt efter den anden, for jeg var begyndt at blive en reel trussel for mine medpassagerer.

Et hurtigt besøg hos en lokal optiker satte tingene på plads. Hele mit liv havde jeg været ét af de heldige mennesker med normalt 6/6 syn, og nu, som midaldrende, var jeg blevet langsynet.

For et par måneder siden bestemte jeg mig til at få en ny synsundersøgelse hos en anden optiker. Trods alt var det tre år siden, jeg var begyndt at bruge læsebriller. Denne gang blev jeg lidt grundigere undersøgt. "Kig på det røde lys," sagde optikeren, "og fortæl mig, hvornår du kan se det klart." Han lod mig kikke igennem en uhyre mængde forskellige linseglas, og da det alt sammen var overstået, erklærede han: "Du tror, at du kun er langsynet, men jeg kan fortælle dig, at du også har en mindre bygningsfejl, og vi er nødt til at korrigere dine briller til både nær- og langsyn." Var det mon alvorligt? Hvor længe havde jeg haft en bygningsfejl? Jeg var ivrig efter at vide besked.

Formodentlig var jeg født med en bygningsfejl, men det var bare aldrig blevet opdaget, fordi omkring 10 % af de børn, som kan læse en synstavle, i virkeligheden ikke har helt normalt syn. Jeg fik ordineret briller, som skulle tilpasse mit syn på kort og lang afstand, samtidig med at de korrigerede min bygningsfejl. Jeg skulle altså til at bruge dobbeltslebne briller med specielt buede glas. "Det kan tage et par dage at vænne sig til dem," var optikerens advarsel, "men jeg ved, at du vil komme til at føle dig bedre tilpas."

Min sædvanlige verden var den, jeg havde set gennem mine øjne, og den gav god mening for mig. Men når jeg tog mine nye briller på, var jeg pludselig slynget ind i en verden, som så ud til at skråne. Borde hældede væk fra mig, mine tallerkener var pludselig blevet ovale, trappetrinnene i mit hus blev et stort problem, fordi det blev umuligt for mig at vurdere afstande, og jeg begyndte at få kvalme. Det føltes, som om mit eget hus var Titanic, der kæmpede sig igennem bølgerne – på vej mod fortabelsen.

Jeg havde vænnet mig til at bruge briller ved læsning, men jeg kunne ikke bruge læsefeltet i mine dobbeltslebne briller, selv om det skulle være nemmere. Hvis jeg så gennem dem, var der slet ikke noget på siden, der stod klart. Når jeg løftede hovedet, vendte den svimlende fornemmelse tilbage. Jeg fik lidt lindring ved at tage mine gamle briller frem, der nærmest fungerede som store forstørrelsesglas. Men det var heller ikke tilfredsstillende. Jeg vendte tilbage til optikeren, som sagde, at jeg ville vænne mig til det, og at det, jeg oplevede, slet ikke var usædvanligt. Det var måske rigtig nok, men det føltes faretruende.

Jeg blev ved at prøve med de nye briller, og efter omkring to uger begyndte de faktisk at fungere udmærket for mig, og jeg udviklede min egen måde at klare mig på. Jeg bruger brillerne til læsning, skrivning, og når jeg skal se på en computerskærm. Også tv har fået et skarpere billede. Men ud over disse lejligheder bliver brillerne i deres etui eller på et bord eller ved reolen... jeg er ikke altid sikker. De er min trofaste ledsager; de følger mig, hvor jeg står og går, og bliver efterladt, hvor jeg har været. Det største problem nu er ikke et svigtende syn, det er snarere en svigtende hukommelse, for jeg siger altid: "Hvor lagde jeg nu mine briller?"

Hvad betyder det, når øjenlægen og optikeren siger ...?

Af dr. J.M. Woodhouse, Cardiff specialklinik for synsundersøgelse

Øjenlæger og optikere bruger en mængde fagudtryk til at beskrive forskellige typer af synsproblemer. Når det drejer sig om en udviklingshæmmede brillebruger, er det vigtigt at det pædagogiske personale forstår, hvorfor personen har brug for briller, og hvordan brillerne bedst kan hjælpe den pågældende.

Emmetropi

Emmetropi er den tilstand, hvor lyset fokuseres netop på øjets nethinde, og briller derfor ikke er nødvendige. Det betyder dog ikke, at synet *nødvendigvis* er godt, eftersom sygdomme i øjnene eller skader på nerverne også kan nedsætte chancen for et godt syn.

Akkommodation

Akkommodation betegner øjets evne til at ændre fokus for at se klart på tæt afstand. Det sker, ved at øjets indre muskler trækker sig sammen og gør øjets linse mere konveks og derved øger dets brydende kraft. Små børn har normalt en meget god evne til at akkommodere, og det betyder at de kan se ting på meget kort afstand. Når vi bliver ældre, bliver linsen mindre elastisk, og akkommodationsevnen aftager, så de fleste af os får problemer med at se klart i almindelig læseafstand. Det er her, vi begynder at bruge læsebriller eller dobbeltslebne briller.

Konvergens

Konvergens vil sige, at vi roterer begge øjne mod et punkt mellem øjnene, som det normalt sker, når man ser på noget, som er tæt på (i forbindelse med akkommodation). Hvis det ene øje peger i en anden retning end det andet (skelen), har øjnene problemer med konvergens, og enten ser man dobbelt, eller også bruger man kun det ene øje.

Myopi (nærsynethed)

Denne type syn forekommer hos op mod 20 % af den "almindelige befolkning". Det betyder, at man kan se ting, der er tæt på, uden aktivt at akkommodere, mens fjernere ting virker slørede. Jo længere væk en ting er, jo mere sløret vil den være. Hvor tæt en ting skal være på for at stå klart, vil afhænge af graden af nærsynethed. Mennesker med udviklingshæmning kan have meget alvorlig grad af nærsynethed (myopi), så for nogle af disse mennesker vil en ting kun

kunne ses klart, hvis den befinder sig inden for 5-10 cm fra deres ansigt. En person, der er nærsynet, vil have brug for (eller vil vælge) at bruge briller til at se langt – for at se fjernsyn, i biografen eller for at gå i byen. Andre, og det er særligt folk med alvorlig myopi, kan have gavn af altid at bruge briller, men de vil måske stadig foretrække at tage brillerne af når de skal se noget meget tæt på – eller at få dobbeltslebne briller.

Hypermetropi/hyperopi (langsynethed)

Denne tilstand indebærer, at ting er slørede på *alle* afstande uden akkommodation, men jo tættere de er på, jo mere slørede vil de være. Dog er det sådan, at unge mennesker, der er lidt langsynede, kan kompensere for fejlen ved at akkommodere, så de kan se godt på alle afstande. (I virkeligheden er sand emmetropi ret sjælden, og de fleste unge mennesker, der ikke bruger briller, er faktisk en smule langsynede). Hos ældre mennesker begynder evnen til at akkommodere at aftage, og det vil sige, at de ikke er i stand til at se klart på kort afstand. Det vil sige, at det kan være svært eller ubehageligt at læse, selv om afstandssynet stadig er fint. Hvis akkommodationen er dårlig, eller der er tale om stærk langsynethed, kan selv ting, der er længere væk, være slørede. Derfor vil effekten af langsynethed ikke kun afhænge af, hvor omfattende brydningsfejlen er, men også af den enkeltes evne til akkommodation. Ikke alene er stærk langsynethed oftere til stede blandt udviklingshæmmede end blandt ikke-udviklingshæmmede; i denne gruppe er det også mere almindeligt at have dårlig akkommodationsevne, hvilket gør synsproblemet endnu større.

Nogle mennesker med langsynethed vil have brug for (eller foretrække) kun at bruge briller til nærarbejde, mens andre vil bruge dem altid.

Astigmatisme (byggningsfejl)

Bygningsfejl giver et forvrænget billede, fordi hornhindens overflade (krumning) bryder lyset forskelligt i forskellige planer. Nogle mennesker har kun en byggningsfejl, men det er mere almindeligt samtidig at være enten nær- eller langsynet. Øjets brydning er mindre stærk i én retning, fx op/ned, end i en anden, så fokus er forskellig på de enkelte dele af en genstand. Det vil sige, at genstandens omrids bliver uskarpt.

For eksempel kan en person med byggningsfejl der ser på bogstavet H, se de lodrette streger, mens de vandrette streger er slørede. En anden person ser det lige omvendt, og en tredje kan måske se diagonalen i bogstavet N tydeligt, mens de lodrette streger er slørede, osv.

Retningen af en bygningsfejl varierer fra person til person. Bygningsfejl medfører et sløret syn på alle afstande. Små bygningsfejl opdages næppe og behøver ikke at blive korrigeret med briller – medmindre personen har brug for briller til at korrigere nærsynethed eller langsynethed. I så fald plejer man at ordinere briller, der samtidig korrigerer bygningsfejlen.

En person med en stor bygningsfejl vil have gavn af at bruge sine briller altid.

Presbyopi

Presbyopi er den tilstand, der blev nævnt ovenfor, hvor akkommodationen bliver dårligere med alderen, og det derfor bliver sværere at se til nærarbejde. Det er en normal aldringsproces, som alle kommer ud for. Uheldigvis er mange pårørende og medarbejdere tilsyneladende tilbøjelige til at glemme, at mennesker med udviklingshæmning også bliver ældre og efterhånden mister evnen til på naturlig vis at kunne fokusere på kort afstand. Man bør derfor altid overveje, om ikke en person mon har brug for briller til nærarbejde (læsebriller), når vedkommende er midaldrende eller ved at være det.

Eksempler på undervisningsforløb

Af Gill Levy, RNIB

Der er ikke megen ide i, at en udviklingshæmmet får ordineret briller, hvis han eller hun ikke bruger dem. Det pædagogiske personale kan gøre meget for at motivere personen til at bruge brillerne og få fornøjelse af dem. Det er vigtigt, at personalet overvejer, hvordan de bedst hjælper personen med at vænne sig til at bruge brillerne. Vi er overbeviste om, at det er lettere at vænne sig til at bruge brillerne, hvis de bliver holdt rene, og vi har derfor også lavet et "brillerensningsprogram".

Hvis personen reagerer imod at have noget hvilende på ørerne og næsen, kan det være en ide at lade ham eller hende prøve at vænne sig til at have brillestellet på uden glas i til at begynde med. Denne måde at introducere brillerne på kan – hvis det gøres nænsomt og systematisk – gøre det lettere for personen at acceptere brillerne *med* de rette brilleglas på et senere tidspunkt.

Det kan have stor betydning at finde ud af, om en person afviser sine briller på grund af den underlige fornemmelse af stellet eller på grund af det ændrede syn gennem brilleglassene.

De følgende eksempler på undervisningsforløb er udarbejdet og beskrevet af pædagogiske medarbejdere. Nogle vil måske mene, at disse forløb er lovlig regelrette, men de har virket og hjulpet meget. Det er imidlertid kun eksempler. Ethvert menneske er unikt, og enhver kan have behov for en særlig tilgang for at blive fortrolig med at bruge sine briller og se verden på en ny måde.

At bruge personens navn i forbindelse med et undervisningsforløb er en god måde at sikre sig vedkommendes opmærksomhed på – særligt i støjende eller distraherende omgivelser, hvor det kan være svært at afgøre, hvem der tales til.

Undervisningsprogram for Mabel

Mabel er meget hypermetrop (langsynet) og burde have glæde af at bære briller hele tiden. Mabel har brug for at blive motiveret til at bruge sine briller, da hun ellers vil tage dem af. Mabel får brillerne sat på næsen ved måltider, når hun skal have noget at drikke, og ved aktiviteter, hvor hun skal bruge sine sanser.

- Gå hen til Mabel forfra. Fortæl hende at hun skal have briller på, og vis hende brillerne.
- Forklar Mabel, at hun skal have brillerne på, mens hun spiser, drikker eller hvad det nu måtte være.
- Tag brillerne med begge hænder, og giv Mabel brillerne på.
- Giv Mabel masser af ros for at have brillerne på.
- Gå i gang med aktiviteten, og prøv at få Mabel til at blive så optaget af den, at hun glemmer at tage brillerne af.
- Hvis Mabel alligevel tager brillerne af, skal de sættes på igen, indtil hun er færdig med at spise/drikke osv.
- Skriv ned, når Mabel har brugt brillerne, og notér, hvor længe hun havde dem på.

Undervisningsprogram for Joan

Mål: At Joan skal bruge sine briller og selvstændigt sørge for at behandle dem ordentligt.

Delmål: At Joan skal bruge briller, mens hun deltager i en aktivitet på dagcentret.

Metode: Gør Joan interesseret i at deltage i en aktivitet.

- Bed Joan om at pudse sine briller og tage dem, på før hun begynder på aktiviteten.
- Fortæl hende, hvor køn hun er med briller på.
- Prøv at få hende til at bruge brillerne hele tiden, mens hun er i gang med aktiviteten.
- Bed hende om at tage brillerne af og lægge dem sikkert på plads, når aktiviteten er slut.
- Notér, hvilken aktivitet hun deltog i, og hvor længe hun havde sine briller på.

Disse ting udføres dagligt i en måned, hvorefter hendes fremskridt evalueres.

Undervisningsprogram for Warren – brillerensning

Mål: At Warren selvstændigt skal holde sine briller rene.

Delmål: At Warren skal rense briller under vejledning
(med ført hånd, om nødvendigt)

Metode: Sig: "Warren, dine briller er snavsede, lad os rense dem."
Hæld noget lunkent vand op, og læg klude frem
(OBS! Brug ikke klude, der kan ridse brilleglassene).
Bed Warren om at putte sine briller i vandet.
Sig: "Rens dine briller, Warren."

Hvis det er nødvendigt, må du føre hans hænder, så han får vasket brillerne.

Når brillerne er rene, siger du: "Det er fint, Warren, nu skal du pudse dem."

Hvis det er nødvendigt, må du føre hans hænder, så han får tørret og pudset brillerne.

Når brillerne er pudset, skal du rose ham og bede ham om at tage brillerne på igen.

Følg dette program, hver gang brillerne er snavsede.

Notér:

- Rensede og pudsede brillerne selvstændigt eller
- havde brug for fysisk støtte under udførelsen eller
- nægtede at deltage.

Metode til brilletilvænning hos mennesker med multiple funktionsnedsættelser uden talesprog

Af synskonsulent Birgit Mogensen

Synsafdelingen, Center for Rehabilitering og Specialrådgivning, Odense

Mennesker med moderat til svær udviklingshæmning ved ofte ikke selv, hvordan det er at have briller på, og hvordan man i det hele taget skal behandle briller. Det er derfor afgørende, at pårørende og det pædagogiske personale kender til den udviklingshæmmedes persons synsstatus og kan medvirke til, at brillerne bliver anvendt korrekt. Brilletilvænning for mennesker med udviklingshæmning kræver ofte en del støtte.

Her vil jeg bidrage med en metode til brilletilvænning, som jeg har brugt i min vejledning, når det drejer sig om mennesker med multiple funktionsnedsættelser uden talesprog. Jeg har fået positive tilbagemeldinger fra personale og andre synskonsulenter på min metode, og jeg håber, at mange flere kan få glæde af mine erfaringer.

Brilletilvæningen skal indgå i en kendt og overskuelig sammenhæng i hverdagen. Træningsforløbet skal "punktinddeles", og man skal så at sige begynde bagfra med tilvæningen. Man kan eventuelt bruge et minutur og langsomt udvide tidsintervallerne.

- Vælg en situation fra dagligdagen, hvor personen bør bruge sine briller, fx et måltid eller tv-kigning.
- Beskriv i punkter de krav, som du stiller til personen.
- Lad det sidste punkt indeholde en afslutning på situationen.
- Begynd tilvæningen med det sidste punkt, udvid derfra langsomt med forrige punkt, når personen er klar.

Punktstillingen bagfra kunne se således ud:

- Læg brilleetuiet i tasken.
- Brilleetuiet ligger på bordet.
- Læg brillerne i etui.
- Hav briller på i 2 minutter.
- Tag brilleetuiet frem.

Et væsentligt problem, som ofte skal løses samtidigt med brilletilvænningen, er personens modstand mod, at brillerne bliver sat på. Det kan være en god ide at vænne ham eller hende til denne berøring ved at give lidt massage og berøring bag ørerne og i ansigtet i en periode, før brilletilvænningen starter.

Hvad gør jeg, når jeg bliver svagsynet?

*Af Peter Lebech, forstander Synscentralen, Vordingborg**

Øjenlægen

Nogle øjensygdomme skal behandles med medicin, andre kræver en operation, og nogle lader sig ikke behandle. Gå først til øjenlægen for at få dette afklaret.

Optikeren

Ofte er der behov for briller eller kontaktlinser. Drejer det sig om visse øjensygdomme, svagsynsoptik eller øjenproteser, er der ingen brugerbetaling.

Synskonsulenten

Når synet på trods af den bedste øjenlægelige og optiske behandling svigter så meget, at man ikke længere kan alt det, som man plejer at kunne, er der mulighed for at lære at gøre det meste af det igen. Blot på en ny måde, som kan læres. Det kan være læsning med særligt forstørrelsesudstyr, færdsel uden brug af synet og meget, meget mere. Udvalget af synshjælpemidler er stort: lige fra små, praktiske ting, der kan være til stor hjælp i det daglige, til avancerede computerbaserede hjælpemidler, der kan hjælpe den helt blinde med skrivning og læsning.

Synscentral/synsrådgivning

Her vurderer øjenlæge, optiker og synskonsulent i hvert enkelt tilfælde og sammen med brugeren, hvilken hjælp og hvilke hjælpemidler der kan være aktuelle. I særlige tilfælde vil udmåling af specialoptik blive tilbudt her, i andre tilfælde vil der blive henvist til de optikere, som kommune/synscentral/synsrådgivning har indgået en samarbejdsaftale med. Man har ret til at vælge sin egen optiker, men må selv betale merudgiften, såfremt det er dyrere end kommunens aftale. Hjælpemidler udleveres, og undervisning, rådgivning og vejledning iværksættes. De tilbud, som blinde og svagsynede tidligere modtog fra amterne, har de fortsat ret til at modtage fra kommunerne, der i dag har myndighedsansvaret for disse områder.

* Denne artikel blev bragt i Værn om Synet nr. 1, 2007 og genoptrykkes her med tilladelse fra forfatteren og Øjenforeningen Værn om Synet. I samarbejde med forfatteren er der foretaget mindre redaktionelle ændringer i forhold til den oprindelige version.

Borgerens rettigheder

Borgeren har ret til serviceinformation, hvilket bl.a. betyder, at kommunen skal fastsætte svarfrister for de enkelte ydelser (ansøgninger). Klageadgang: Afgørelser kan indbringes for Det sociale Nævn.

Serviceoven

Serviceoven lægger vægt på vurdering af selve funktionsnedsættelsen, således at det er graden heraf og ikke den lægelige diagnose, der vil være afgørende for berettigelsen til de særlige handicapkompenserende ydelser. Personer med nedsat funktionsevne skal i videst muligt omfang kompenseres for følgerne af deres nedsatte funktionsevne, dels ved at samfundets tilbud gøres tilgængelige for dem, og dels ved, at der stilles forskellige særlige ydelser til rådighed.

HJÆLPEMIDLER OG FORBRUGSGODER

Serviceoven § 112

Kommunen yder støtte til hjælpemidler til personer med varigt nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne, når hjælpemidlet i væsentlig grad kan afhjælpe de varige følger af den nedsatte funktionsevne og i væsentlig grad kan lette den daglige tilværelse i hjemmet. Kommunen skal rådgive om alle relevante tilbud, som kan komme i anvendelse. Kommunen yder støtte til optiske synshjælpemidler og særlige informationstekniske hjælpemidler. Og her er der tydelige bestemmelser for, hvilke synshjælpemidler der kan bevilges.

Briller/svagsynsoptik og optikunderstøttende hjælpemidler

• Varigt synshandicap (svagsynsoptik)

Behov for svagsynsoptik opstår i almindelighed ved synsstyrker på 6/18 eller derunder. Dette betyder, at hvad det "normale" øje netop kan skelne i 18 meters afstand, kan den synshandicappede ikke skelne (med sit bedste øje og evt. med brille) på en afstand større end 6 meter.

Svagsynsoptik (specielle optiske hjælpemidler) er primært optik med forstørrende virkning. Det drejer sig om lupper, lupbriller, kikkerter, kikkertbriller samt kombinationer heraf. Forstørrelsen eller styrken fremgår af specifikationen på det ansøgte hjælpemiddel og udtrykkes enten ved dioptrier (D) eller som x (gange). Hvis forskellen (additionen) mellem personens afstands- og læsestyrke er mindst 4 dioptrier, kan der ydes tilskud til læsebrille.

CCTV (Closed Circuit TV) er et læseapparat, hvor en tekst kan forstørres op på en tv-skærm. Dette apparat kan bevilges til personer, der ikke på anden måde kan opnå et læsesyn med specialoptik.

• **Optikunderstøttende hjælpemidler**

Succesen for læsning med svagsynsoptik er ofte afhængig af optikunderstøttende hjælpemidler. Således kan optik, lys og fikseret læseafstand udgøre én integreret hjælpemiddelløsning uden brugerbetaling.

Medicinsk-optisk defineret varig øjenlidelse (Serviceloven § 112).

Denne tilstand medfører, at kommunen er ansvarlig for tildeling af briller og kontaktlinser. Det drejer sig om:

1. Uregelmæssig hornhinde ved fx keratokonus, hornhindear m.v.
2. Defekter i regnbuehinden, fx aniridi, kolobom, albinisme samt følger efter fx skader eller operation
3. Løs øjenlinse, følger efter operation i barnealderen for grå stær
4. Smertende øjenlidelser, fx blærer på hornhinden eller kronisk hornhindedesår
5. Stærkt skæmmende øjenlidelser (proteser)
6. Sygdomsbetinget dobbeltsyn uden mulighed for operativ korrektion
7. Sygdomsbetinget lysoverfølsomhed ved fx retinitis pigmentosa, akromatopsi, øjenkomplikationer ved diabetes og makuladegeneration.
8. Ekstreme optiske synsfejl karakteriseret, ved at etableringen af forbedret synsfunktion kun kan opnås med specialfremstillede brilleglas eller kontaktlinser
9. Børn og unge registreret ved Kennedy Centret – Statens Øjenklinik
10. Afaki kombineret med synsfeltsdefekter efter indstilling fra Kennedy Centret – Statens Øjenklinik
11. Nærsynethed større end eller lig med -7 kombineret med kikkertsynsfelt på 10 grader eller derunder
12. Ptosebriller (specialstel)
13. Langsynethed større end +7 i højst brydende plan til børn indtil 10 år
14. Andre medicinsk-optisk definerede, varige øjenlidelser af tilsvarende sværhedsgrad efter indstilling af Kennedy Centret – Statens Øjenklinik.

Vedrørende pkt. 8: Det drejer sig om personer med ekstrem nærsynethed, langsynethed eller bygningsfejl. Den styrkemæssige grænse for specialfremstillede brilleglas eller kontaktlinser ligger omkring +/-16-17 dioptrier i højst brydende snit eller 5-6 dioptrier i cylinderværdi, men afhængigt af den teknologiske udvikling. Der kan således ikke ydes hjælp efter servicelovens § 112 til briller eller kontaktlinser på ren optisk indikation, dvs. hvis behovet alene skyldes langsynethed, nærsynethed, bygningsfejl eller forskellig optisk styrke på øjnene.

Bemærk!

- Kontaktlinser og briller efter operation for grå stær ydes til alle uanset alder, såfremt operationen er sket før det 18. år.
- Selv om visus er 6/18 eller derunder, ydes der ikke tilskud til afstandsbrille, men kun til læsebrille, hvor additionen er +4 eller derover. Ved en bifokal løsning med addition på +4 eller derover betales glassene fuldt ud.

It-hjælpemidler

Kommunen er ansvarlig for tildeling af hjælp til særlige informationstekniske hjælpemidler, der kan afhjælpe kommunikationshandicap samt computerbase-rede kommunikationshjælpemidler, herunder specialprogrammer og andet særligt tilbehør til pc. Ved særlige it-hjælpemidler forstås avancerede kommunikationshjælpemidler, hvortil kræves en høj grad af ekspertise for at kunne vurdere, hvilken løsning der er den mest hensigtsmæssige for brugeren. Det gælder fx braillecomputere, skærmlæsere til syntetisk tale, forstørrelsesprogrammer m.v.

• § 113

Kommunen yder hjælp til køb af forbrugsgoder, når betingelserne i § 112, stk. 1 er opfyldt. Der kan dog ikke ydes hjælp til forbrugsgoder, der normalt indgår i sædvanligt indbo.

Forbrugsgoder

- Der kan kun ydes hjælp, når udgiften er over 500 kr. Hvis der i den enkelte ydelsessituation er behov for mere end ét forbrugsgode, lægges den samlede udgift til grund.
- Hjælpen udgør 50 % af prisen på et almindeligt standardprodukt af den pågældende art.
- Hvis forbrugsgodet udelukkende fungerer som et hjælpemiddel til at afhjælpe den nedsatte funktionsevne, betaler kommunen de fulde anskaffelsesudgifter. Hjælpen kan ydes som udlån.

Eksempel 1:

Der ydes ikke hjælp til forbrugsgoder, der normalt indgår i sædvanligt indbo, fx cd-afspillere. Er der derimod behov for en særlig cd-afspiller med hjælpe-installationer for synshandicappede, kan ansøgning bevilges i henhold til § 113, da der så er tale om et hjælpemiddel.

Eksempel 2:

En synshandicappet person, der har behov for et informationsteknologisk hjælpemiddel, fordi det i væsentlig grad kan afhjælpe et manglende kommunikationsbehov, kan ved tildeling heraf få kompensation for den nedsatte funktionsevne. I sådanne tilfælde er der ikke egenbetaling af computer til blinde og svagsynede.

ANDRE OPLYSNINGER

Boligindretning (§ 116)

Kommunen yder hjælp til indretning af bolig til personer med varig nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne, når indretning er nødvendig for at gøre boligen bedre egnet som opholdssted for den enkelte (ikke istandsættelse). Dette kan eksempelvis være særlig køkkenbelysning for en svagsynet person.

Afgrænsning til anden lovgivning

Der findes i lovgivningen andre regler om ydelse af hjælpemidler inden for følgende områder:

- sygehussektoren
- hjemmesygeplejen
- undervisningssektoren
- anden lovgivning i øvrigt

Kun hvor det ansøgte hjælpemiddel ikke kan henføres til disse bestemmelser, behandles ansøgningen efter reglen i den sociale lovgivning.

Publikationer fra Værn om Synet

Øjenforeningen Værn om Synet har udgivet publikationer, bl.a. om svagsyns-optik. Oversigt over disse og meget mere findes på foreningens hjemmeside: www.vos.dk.

